

Kādî Abdülcebbar'ın Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve Eseri Bağlamında Hz. Muhammed'in (SAV) Nübüvvetinin Delilleri

Nubuwwat's Evidence of the Prophet Muhammad (SAW) in the Context of Qadi Abd al-Jabbar's Rosary

Dela'ili'n-Nubuwwa

Yasin YILDIRIM

yasinyildirim4321@gmail.com

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kelâm Anabilim Dalı
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Faculty, Department

 [0000-0002-2054-8116](https://orcid.org/0000-0002-2054-8116)

Dr. Yahya BİLGİNER

yahyabilginer@hotmail.com

Temel İslâm Bilimleri İslam Hukuku Anabilim Dalı
Milli Eğitim Bakanlığı, Şube Müdürü

Ministry of National Education, Branch Manager

 [0000-0002-3463-1156](https://orcid.org/0000-0002-3463-1156)

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received

28 Ekim/October 2023

Kabul Tarihi / Accepted

25 Ocak / January 2024

Yayın Tarihi / Published

15 Mart / March 2024

Atıf Bilgisi / Cite as:

Yıldırım, Yasin, Bilginer, Yahya. "Kādî Abdülcebbar'ın Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve Eseri Bağlamında Hz. Muhammed'in (SAV) Nübüvvetinin Delilleri", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (Mart 2024), 120,150.

<http://doi.org/1051702/esoguifd.1382650>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>

CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Etik Beyanı / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve bu araştırmanın desteklenmesi için herhangi bir dış fon almadıkları yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study; that all the sources used have been properly cited; that no external funding was received in support of the research.

[1051702/esoguifd.1382650](https://doi.org/1051702/esoguifd.1382650)

Kādî Abdülcebbâr'ın Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve Eseri Bağlamında Hz. Muhammed'in (SAV) Nübüvvetinin Delilleri

Öz ► İslâm düşünce geleneğinde nübüvvet savunusu için kaleme alınan eserlerin oluşturduğu birikim daha sonra "Delâil Edebiyatı" olarak yeni bir ilmî sahanın doğmasına katkılar sunmuştur. Bu geleneğin önemli bir taşıyıcısı olarak Kādî Abdülcebbâr da nübüvvetle ilgili konuları, günümüze ulaşan muhtelif eserlerinde ayrıntılı bir şekilde ele almanın yanı sıra geniş çevrelerce de hüsnü kabul gören *Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve* adında bir nübüvvet savunusu niteliği taşıyan eser te'lif etmiştir. Kādî, çalışmamıza referans aldığımız bu eserinde Hz. Peygamberin nübüvvetinin delillerini Elli sekiz konu başlığı kapsamında irdeleyerek bu alanda önemli bir boşluğu doldurmuştur. Nitel veri analizi yöntemi takip edilerek tamamlanan makalenin amacı bu geniş bilgiyi muhtasar olarak sunmakla birlikte hissi mucizeler konusunda Sünnî paradigmaya yaklaşan Kādî'nin, Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvet delillerine yaklaşımını ele almak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kādî Abdülcebbâr, Nübüvvet, Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve, Sem'î Delil, Aklî Delil.

Nubuwwat's Evidence of the Prophet Muhammad (SAW) in the Context of Qadi Abd al-Jabbar's Rosary Dela'ili'n-Nubuwwa

Abstract ► The accumulation of works written for the defense of nubuwwat in the Islamic thought tradition later contributed to the emergence of a new scientific field as "Delâil Literature". As an important bearer of this tradition, Kādî Abdüljabbar also discussed the issues related to nubuwwat in detail in his various works that have survived to the present day, as well as a work called *Tesbîtü Delâilü'n-Nubuwwa*, which is widely accepted, and a work that is a defense of nubuwwat. In this work, which we refer to our study, K ā d ī has filled an important gap in this field by examining the proofs of the Prophet's nubuwwat under the scope of Fifty-eight topics. The aim of the article, which is completed by following the qualitative data analysis method, will be to present this broad information as concise, and to discuss the approach of Qādī, who approaches the Sunni paradigm on the subject of emotional miracles, to the Prophet's (saas) nubuwwat evidences.

Keywords: Kādī Abd al-Jabbār, Nubuwwāt, Tesbītü Delâilü'n-Nubuwwa, Sem'ī Evidence, Mental Evidence.

Giriş

Delâilü'n-nübüvve kavramı, *delil* kelimesinin çoğulu olan *delâil* ile peygamberlik anlamına gelen *nübüvvet* kelimelerinden oluşmuştur.¹ Terim olarak ise bir peygamberin bizzat gösterdiği veya kendisi dışında meydana gelen tabiatüstü olayları konu edinen ve peygamberin getirdiği ilkeleri ilmî gerçeklere tabi tutarak bunların ilahi kaynaklı olduğunu ispat etmeyi amaçlayan

¹ Yusuf Şevki Yavuz, "Delâilü'n-Nübüvve", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/115-117; Bekir Topaloğlu-İlyas Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: İSAM Yayınları, 8. Baskı, 2022), "Delâilü'n-Nübüvve", 77; Râgıp el-İsfehânî, *Müfredât el-Fâzî'l-Kur'ân*, thk. Savfan Adnan Davudi (Dımeşk: Dârü'l-Kalem, 1992), 316; İbni Manzur, *Lisânu'l-Arap*, thk. Hişam Muhammed Şazeli (Kahire: Dârü'l-Maarif, 1984), 1413-1414.

eserlerdir.² Ayrıca delâilü'n-nübüvve, şu şekilde farklı isimlerle de ifade edilmiştir: isbâtü'n-nübüvve, isbâtü'r-risâle, huçecü'n-nübüvve, âyâtü'n-nübüvve, şevâhidü'n-nübüvve, Alâmâtü'n-nübüvve, meâricü'n-nübüvve, emânâtü'n-nübüvve, hasâisü'n-nübüvve, beşâirü'n-nübüvve.³

Mu'tezile düşüncesini günümüze taşıma noktasında önemli bir role sahip olan Kādî Abdülcebbâr, nübüvvet savunusunda kaleme almış olduğu eserleri ile farklı mezhep âlimleri tarafından da bu konudaki yetkinliği tasdik edilerek hatırı sayılır bir otorite kabul edilmiştir.⁴ Kādî Abdülcebbâr, genel nübüvvet meselelerine ansiklopedik eseri *el-Muğni'nin* 15. cildinde "et-Tenebbuât ve'l-Mu'cizât" başlığı altında değinirken; Hz. Peygamber'in nübüvvetine ve bu nübüvveteye delil olan mûcizelere müstakil bir eser olarak kaleme aldığı *Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve*'de daha geniş bir çerçevede değinmiştir. Kādî'nin, ilim çevrelerince de hüsnü kabul gören bu eseri genelde nübüvveti özelde ise Hz. Peygamber'in nübüvvetini delillendirme gayreti sonucu ortaya çıkan Delâil edebiyatının en güzel örneklerinden birini teşkil etmiştir.⁵ Eser, yoğun olarak hadis ve siyer rivayetleri ihtiva etmesinden dolayı bu alanlara yakın olmakla eleştirilse de onu Delâil türü çalışmalar arasında saymak daha doğru bir tercih olacaktır. Zira bu durumu aynı eserde Kādî'nin şu ifadesinden de çıkarmak mümkündür: "Bu kitap, Allah'ın Rasulü'nün (sav) nübüvvetinin delilleri ile onun (sav), mûcizelerinin ve ayetlerinin delillerini tespit ve bunları inkâr edenleri ret hakkındadır."⁶ Kādî, kendisinin de ifade ettiği gibi kitabın amacını, Hz. Peygamber'in nübüvvet delillerini tespit etmek ve bu delillere yapılan itirazlara

² Büşra Taşdemir, *Kādî Abdülcebbâr'ın Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve Adlı Eserindeki Siyer Rivayetlerinin Değerlendirilmesi* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2023), 7; Yavuz, "Delâilü'n-Nübüvve", 9/1115-117; Yasin Ulutaş, "Mûcize ile Delâilü'n-Nübüvve Kavramları ve Kaynakları", *KSÜ İlahiyat Dergisi* 30 (Aralık 2017), 569-605.

³ Yavuz, "Delâilü'n-Nübüvve", 9/115-117.

⁴ Kādî Abdülcebbâr'ın bu eserinden övgüyle bahseden ve ondan alıntılar yapan özellikle Ehl-i Sünnet kaynakları için bk. Gabriel Said, A. Muslim Teologian, 77-79.

⁵ Bu hususta kaleme alınan bazı eserler şunlardır: Mâverdi, *A'lâmü'n-Nübüvve*, nşr. Muhammed Şerif Sükkar (Beirut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1408/1987); Ebû Hâtim Ahmed Hamdan b. er-Râzi, *A'lâmü'n-Nübüvve*, nşr. Salah es-Sâvi-Gulam Rıza (Tahran: ŞâhinşâhiFelsefe-i İnan, 1418/1997); Bâkılânî, *Kitâbu'l-Beyan*, nşr. Richard J. McCarty (Beirut: Mektebetü's-Şarkıyye, 1377/1958); Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, nşr. Abdülmü'tî Kal'acî (Beirut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1405/1985); Hâdi İlelhak Yahyâ b. Hüseyin, *İsbâtü'n-Nübüvve*, thk. Abdullah b. Muhammed eş-Şâzelî (Amman: Müessesetü'l-İmam Zeyd Ali es-Sekâfiyye, 2001).

⁶ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve/Mûcizelerle Hz. Peygamber'in Hayatı*, çev: M. Şerif Eroğlu-Ömer Aydın (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017), 46.

cevap vermek olarak belirtmiştir. Bu doğrultuda, 58 bab/konu başlığı bulunan *Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve'de* ele alınan konuların muhtevâsından hareketle altı tema üzerinde durulduğunu ifade edebiliriz.

Birinci temayı oluşturan konu örgüsü; Hz. Peygamber'in, haber verdiği olayların aynen gerçekleşmesidir. Kādî, bu tema çerçevesinde; Hz. Peygamber'in, kâfirlerin hezimetini, Mescid-i Haram ve Beytü'l-Makdis'in kurtuluşunu, Müslümanların Kâbe'nin anahtarlarına sahip olacaklarını, Müslümanların yeryüzüne hâkim olacaklarını, davasının muzaffer olacağını, Uhud rüyası ve fethedilecek yerleri haber vermesi gibi konuları sayabiliriz.

İkinci tema; Kur'an'ın haber verdiği gaybî haberlerden oluşmuştur. Ebû Leheb'in iman etmeden öleceği ve bunun aynen gerçekleşmesi ile Rumların Farslılara gâlip geleceğinin bildirilmesi gibi konulardır.

Üçüncü Tema; müşriklerin hezimetini ile ilgili mûcizeleri ihtiva eder. Bunlar, Kureyş'in hezimetini ve çaresizliği, müşriklerin Bedir mağlûbiyeti ve Rasûlullah'ın uzlaşma tekliflerini reddetmesidir.

Dördüncü tema; Hıristiyanların gerçek inançları ve Bâtıniyye'nin iddiaları ile bu iddialara verilen cevaplar oluşturmuştur. Kādî, kitabın önemli bir hacmini oluşturan bu bölümde yoğun olarak; Mülhidler, Bâtıniler ve Şî'lerin iddiaları ile bu iddialara verdiği cevaplara yer verirken, Hıristiyanlık ve Hıristiyanların Hz. İsa hakkındaki ihtilaflarına da geniş yer ayırmıştır.

Beşinci tema; Hz. Peygamber'in (sav) ahlakının yüceliği ve ona (sav) uymanın fazileti hakkındadır. Bu ana tema içerisinde Kādî, Hz. Peygamber'in (sav) hediye kabul etmesini, nezâketini, tevazuunu ve güvenilirliğini ele almıştır.⁷ Bu genel temanın dışında Ay'ın yarılması mûcizesi, İsrâ mûcizesi ve Hendek Gazvesindeki mûcizeler gibi hususları da "Diğer Mûcizeler" başlığı şeklinde ele almak mümkündür. Araştırma ve inceleme yöntemine dayalı olarak kaleme aldığımız makalemizin amacı Kādî'nin, Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvet delillerini ele aldığı konuları Bâtıniyye ve Hıristiyanlarla ilgili olan kısmı dışarıda tutarak beş ana tema kapsamında ve makale sınırları içerisinde bunların alt başlıklarına değinerek bu husustaki yöntemini ve nübüvvet delillerini ele almak olacaktır. Kādî, Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetini

⁷ Bu delil *Hucecu'n-Nübüvve'de* Câhız da kullanmıştır. Câhız, Ebû Osman Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Kinâni, *Resâil, Hucecu'n-Nübüvve*, nşr. Abdusselam Harun (Kahire: Dâru'l-Mısriyye, 1965), 266-277.

delillendirmeye onun (sav) “Bütün din ve inançları bâtil kabul ederek onlara tek başına meydan okumasıyla başlamıştır. Biz de makalemizi Kādî'nin bu yöntemini takip ederek sürdüreceğiz.

1.Bütün Din ve İnançları Bâtil İlan Ederek Tek Başına Onlara Meydan Okuması

Kādî Abdülcebâr, Hz. Peygamber'in Yahudileri, Hıristiyanları, Mecûsileri, Sâbiîleri ve kendi kavmi olan Müşrik Arapların inançlarını bâtil ilan ederek tek başına başlattığı tevhit mücadelesinde onlara karşı meydan okumasını ve Allah'ın yardımıyla zafere ulaşmasını onun (sav) nübüvveti için delil kabul etmiştir. Kādî, bu konuyla ilgili olarak kaynak belirtmeden Hz. Peygamber'in (sav) şöyle buyurduğunu aktarmıştır: “ Allah (cc), beni resul olarak gönderdi ve âlemlerden beni seçti. Beni, dâvetimin ulaştığı öncekilere ve sonrakilere delil (hucet) kıldı. Beni nebilerin hâtemi ve resullerin sonuncusu kıldı. Benim dinim mutlaka tüm dinlere üstün gelecektir. Şüphesiz benim ve bana tabi olanların dini yükselecek muzaffer ve gâlip olanlar ise onlar olacaktır.”⁸ Kādî, Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvet çağrısını başlattığında tek başına olduğunu, ordularının bulunmadığını ve ekonomik anlamda zengin olmadığını fakat buna rağmen mücadelesinde çok kısa bir zaman diliminde kendisine gönülden bağlanan müminlerin sayısında önemli bir artış yaşandığını ifade etmiştir. Kādî, bütün baskı, zulüm ve öldürme teşebbüslerine rağmen Allah'ın koruması ve yardımıyla davasını zafere ulaştırdığını vurgulamış ve bu durumu da Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetine önemli bir delil olarak göstermiştir. Yine Hz. Peygamber (sav), nübüvvetini ilan ettikten sonra içinde bulunduğu toplumun inanç sistemini inkâr ettiği için kavminin öfkesi ve baskısıyla karşı karşıya kalmıştır. Ancak Hz. Peygamber (sav), Allah'ın kendisine yardım edeceğinden emin bir şekilde korkusuzca bütün bâtil dinlere ve özellikle de içinde bulunduğu toplumun putperest inancına karşı meydan okumuş; Yahudiler, münafıklar ve müşriklerin tehditlerine boyun eğmemiş kendisine kurulan tuzakları Allah'ın yardımıyla boşa çıkararak nübüvvetini tamamlamıştır. Kādî, aynı şekilde bu hususun da Hz. Peygamber'in (sav) nübüvveti için güçlü bir delil olduğunu ifade etmiştir.

Kādî Abdülcebâr, başka bir nübüvvet delilini ise şöyle izah etmiştir: Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvet çağrısının putperest Mekke toplumunda sert bir karşılık bulduğunu ve Mekkelilerin, ona (sav) davasından vazgeçmesi için birçok teklifler sunmasına rağmen (liderlik, zenginlik, evlilik ve karşılıklı din değiştirme gibi) Hz. Peygamber (sav), bunların hiçbirini kabul etmeyerek mücadelesindeki kararlılığı göstermiştir. Bu kararlılığından sonra Mekke toplumu

⁸ Kādî Abdülcebâr, *Tesbîtü Delâil*, 46.

onu (sav) öldürmek ve ortadan kaldırmak istemiş, bunun için de askeri, bürokratik ve ekonomik her türlü mücadelenin içerisine girmişlerdir. Ancak bütün bunlara rağmen Hz. Peygamber'in (sav) kendisini ve davasını ortadan kaldırma konusunda başarılı olamamışlar ve Hz. Peygamber (sav), kendisini öldürme girişimlerine rağmen nübüvvetini tamamlamıştır.⁹ Kādî'ya göre bu durum Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetinin doğruluğu için önemli bir delildir. Nitekim tek başına çıkılan bir mücadele sonunda kısa bir zamanda binlerce insanın kabul edip benimsediği bir dinin üstünlüğüne dönüşen hareket ancak Allah'ın yardımı ve koruması ile mümkün olabilir.

Kādî'ya göre Allah'ın (cc), Hz. Peygamber'i (sav) düşmanlarına karşı koruması ve risâlet davasını üstün kılması onun (sav) nübüvvetinin en güçlü delillerindedir. Nitekim Kādî, bu konuyla ilgili olarak Kur'an'ı Kerim'den şu ayeti delil göstermiştir: “*Ey Resul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan, O'nun mesajını tebliğ etmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur.*”¹⁰ Kādî, ayette de ifade edildiği gibi Allah'ın (cc) Hz. Peygamberi (sav) Yahudi, Hıristiyan, Müşrik ve Mecûsî gibi tüm düşmanlarından uzak tutup korumasını onun (sav) nübüvveti için tek başına delil olduğunu ifade etmiştir. Nitekim Müşrik Araplar, Yahudiler ve Hıristiyanlar Hz. Peygamber'i (sav) öldürmek için her yolu denemişler fakat başarılı olamamışlardır. Hz. Peygamber'in (sav), bütün batıl din ve inanç mensuplarını karşısına alarak onlarla tek başına bir mücadele içine girmesi ve sonunda başarılı olması ancak Allah'ın nebisini desteklemesi ile açıklanabilir.

Kādî'nin ayrıca Hz. Peygamber'in (sav) düşmanlarının onun (sav) karşısında acziyet ve çaresizlik içinde kalmalarını da nübüvveti için delil olarak kabul ettiğini görmekteyiz. Kādî'nin delil olarak sunduğu bu durumu ancak Allah'a teslim olan ve Allah'ın da kendisini himaye ettiği bir kimsenin elde edebileceği başarı olarak açıklayabiliriz. Eğer bunun aksi olmuş olsaydı Hz. Peygamber'in davası uzun soluklu olmaz ve milyonlarca kişi tarafından benimsenmezdi. Kādî'nin, bu başlık ve benzerleri için ileri sürmüş olduğu deliller üzerinde yapacağımız tefekkür ile Hz. Peygamber'in (sav) Allah'ın elçisi olduğu kolaylıkla anlaşılacaktır.

⁹ Kādî Abdülcebbar, *Tesbîtü Delâil*, 48.

¹⁰ el-Mâide, 5/67.

2. Hz. Peygamber'in Haber Verdiği Olayların veya Va'd Ettiklerinin Aynen Gerçekleşmesi

Kādî Abdülcebâr, Hz. Peygamber'in (sav) va'd ettiği ve gelecekte olacağını haber verdiği olayların aynı şekilde aynen gerçekleşmesini onun (sav) risâletinin ispatı için delil kabul etmiştir. Kādî, bu hususta *Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve'de* birden fazla örnekle konuyu daha anlaşılır hale getirmiştir. Çalışmamızda bu konuların tamamına yer vermek, makale sınırlarını zorlayacağı için bu örneklerden sadece birkaçı üzerinde durmakla yetineceğiz.

2.1. Kâfirlerin Hezimetini Haber Vermesi

Kādî, Hz. Peygamber'in (sav) kâfirlerin hezimete uğrayarak mağlup olacaklarını haber vermesini onun (sav) nübüvvet alâmetlerinden biri olarak kabul etmiş ve şu âyeti de buna delil göstermiştir: “*Şüphe yok ki Allah yolundan men etmek için mallarını sarf eden o kâfirler, onu yine sarf edecekler; sonra bu kendilerine yürek acısı olacak ve nihayet mağlup olacaklardır.*”¹¹

Kādî, Hz. Peygamber'in (sav) vahyin bildirmesi ile kâfirlerin önceden yapacakları ve uğrayacakları akıbeti haber vermesini şöyle değerlendirmiştir: Hz. Peygamber (sav), kâfirlerin nübüvvetine engel olmak için mallarını harcayacaklarını, bunun için savaşıacaklarını ve sonunda da hezimete uğrayacaklarını önceden haber vermiştir. Üstelik bu beyanını, onları kızdıracak, öfkeli edilecek, kendisini yalanlamaya ve bildirdiği şeylerin gerçekleşmesini engellemeye sevk edecek bir şekilde haber verdi. Bu durum ise insanî önlemlerin aksinedir. Çünkü bir işin ve tedbirin boşa çıkması onun ilan edilmesiyle yakından ilgilidir. Zira Hz. Peygamber (sav), kâfirlerin yapmış olduğu mücadeleyi açığa vurmuş ve bu mücadelenin de onların lehine sonuçlanacağını haber vermiştir. Önceden haber verilen bütün bu bilgilere rağmen kâfirler bu durumun aksini gerçekleştirememişlerdir. Ayrıca Hz. Peygamber (sav), bu bilgilerin kendisinden kaynaklanan bir bilgi olmadığını bilakis Allah tarafından kendisine bildirildiğini belirtmiştir.¹² Kādî, ilâhi kaynaklı bu tür bilgileri ve bunların gerçekleşmesini Hz. Peygamber'in (sav) nübüvveti için açık delillerden olduğunu vurgulamıştır. Hz. Peygamber'in (sav) vahye dayanarak haber verdiği olaylardan biri olan kâfirlerin yenilgiye uğrayacakları

¹¹ el-Enfal, 8/36.

¹² Kādî Abdülcebâr, *Tesbîtü Delâil*, 796.

bilgisi daha sonra aynen gerçekleşmiştir. Bu haberin doğruluğu Kur'an'ın İlâhi bir kitap olmasına delil olduğu gibi Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetine de delil olmuştur.

2.2. Mescid-i Haram ve Beytü'l-Makdis'in Kurtuluşunu Haber Vermesi

Kādî Abdülcebâr, Hz. Peygamber'in (sav) Mescid-i Haram ve Beytü'l-Makdis gibi önemli mescitlere ve bu mescitlerin bulunduğu beldelelere müslümanların sahip olacaklarını haber vermesini ve bunun gerçekleşmesini onun (sav) nübüvveti için önemli bir alâmet olarak kabul etmiş ve şu âyeti de buna referans olarak göstermiştir: “Allah'ın mescitlerinde Allah'ın ismini anmaktan men eden ve (onların) harâb olmaları için çalışan kimselerden daha zâlim kim olabilir? Bunların, oralara korku içinde girmekten başka bir hakları olamaz. Bunlara dünyada bir zillet var, âhirette de büyük bir azap vardır.”¹³

Kādî Abdülcebâr, Mescid-i Haram ve Beytü'l-Makdis ile ilgili bu hususu şöyle aktarmıştı: Şam bölgesi Rumların eline geçtikten sonra Rumlar, uzun bir zaman Beytü'l-Makdis'e hâkim olmuşlardır. Burada tek Allah inancının (tevhidin) yaşanmasına müsaade etmemişler ve kendi ikonik inanç tarzlarını (şirk) uygulamışlardır. Aynı şekilde Kureyşliler ve diğer Arap müşrikleri de Mescid-i Harâm'a hâkim olmuşlar, Hz. İbrahim'den miras olan tevhit dinini tahrif ederek putperest bir inanca evrilmişlerdir. Hz. Peygamber'in davetine ilk iman edenlerden olan Hz. Ebû Bekir es-Sıddık hicretten önce Mekke'deki evinin avlusuna inancını özgürce yaşayabilmek için bir mescit inşâ etti. Burada Kur'an okuyor ve insanları Allah ve Resulü'nün dinine davet ediyordu. Böyle yapması için Kureyş'ten bir adam onu himâye ediyordu. Bunun üzerine Kureyşliler, Hz. Ebû Bekir'i himâye eden adama gelerek Hz. Ebû Bekir'in lütfunu, alçakgönüllülüğünü, açık sözlülüğünü ve kölelere karşı davranışını (işkence görenleri hürriyetine kavuşturma gibi) dile getirerek onun bu davranışıyla birçok insanın Hz. Muhammed'in dinine girebileceklerini dolayısıyla onu himâye etmekten vaz geçmesini istemişlerdi. Adam ise onlara şöyle cevap vermiştir: “O, yoksula bakan, akrabayı gözetken ve zayıfı kollayan bir adamdır. Onun aranızdan çıkarılmasını ve dini sebebiyle sizden kaçmasını hoş görmedim. Yoksa bu fazileti yok edeceksiniz.” Kureyşliler: “O zaman evinde kalsın ve dinini insanlara tebliği etmesin.” dediler. Böylece onu kendi mescidinde Allah'ı zikretmekten men ettiler. Allah (cc) ise, Nebi'sine (sav) ve ashâbına, bu mescitlere sahip olacakları, onlara ve orada bulunanlara hükmedecekleri, Allah'ı anmaktan men eden kâfirlerin ise bu mescitlere girerken

¹³ el-Bakara, 2/114.

zelil bir şekilde ve korku içinde ya da Resûlullah'ın veya ashâbının emânı, ahdi ve izni ile girebilecekleri müjdesini vermiştir.¹⁴ Bu konuda Hz. Ömer'in halifeliği döneminde Kudüs'ün feth edilerek şehrin anahtarlarının bizzat halifeye teslim edilmesi ve Mekke'nin fethiyle Kâbe'nin putlardan temizlenmesi ve tevhidin ikame edilmesi Hz. Peygamber'in o mescitlere sahip olacaksınız şeklinde haber vermiş olduğu müjdenin tezâhürü olmuştur. Allah'ın (cc) ayette de bildirdiği gibi özeldir O'nun mescitlerinde isminin zikredilmesine mani olanlar genelde ise tamamen Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetine karşı olanlar dünyada zilleti yaşamışlardır. Bu zillet onların savaşta öldürülmesi ve Hz. Peygamber'in (sav) ashabının gâlip olduğu yerlerde ikametini sürdürmek isteyenlerin cizye ödemek zorunda kalmalarıdır. Ahiretteki cezaları da acıklı bir azaptır. Kādî, birinci durumun gerçekleşmesi ikinci durumun da gerçekleşmesini gerektirir ilkesinden hareketle onlar için ahiretteki azabın da gerçekleşeceğini ifade etmiştir. Bütün bunların Hz. Peygamber'in (sav) haber verdiği şekilde aynen gerçekleşmesi ve düşünen bir kimsenin bu haberlerin sonucu hakkında basit akıl yürütmelerle bunların, Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetine delil olan birer mûcize olduğunu anlaması gayet açıktır.

2.3. Fethedilecek Yerleri Haber Vermesi

Kādî Abdülcebbâr, Hz. Peygamber'in (sav) tek başına, zayıf ve kalabalık ordulara sahip olmadan önce o dönemin güçlü devletlerinin hâkimiyetinde bulunan toprakların ashâbı tarafından fethedileceği müjdesini onun (sav) nübüvvetinin alâmeti olarak kabul etmiştir.

Kādî, Hz. Peygamber'in (sav) hendek kazımı sırasında bazı ülkelerin fethini haber vermesini ve nübüvveti için delil olmasını şöyle ifade etmiştir: "Müşriklerin Medine'ye saldıracağı ve Kurayza Yahudilerinin Medine antlaşmasına ihanet ettiğini öğrenen Allah Resulü (sav), Selman'ı Fârisi'nin teklifi ile hendek kazılmasını emretti. Hendek kazımı sırasında bir grup sahabe sert bir kaya parçası ile karşılaştılar. Durumu Hz. Peygamber'e (sav) bildirdiler. Hz. Peygamber (sav), kayanın yanına indi, balyozu eline aldı, kayayı üç darbeyle parçaladı ve kayadan kopan her bir parçayla birlikte ashabına Yemen, Şam ve İran'ın fetihlerini müjdeledi."¹⁵ Kādî Abdülcebbâr, Hz. Peygamber'in (sav) müjdelemiş olduğu bu haberin gerçekleşmesini ve nübüvvetine delil olmasını ise şöyle aktarmıştır: "Allah Resûlü (sav),

¹⁴ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 800.

¹⁵ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 826.

yarımadalarında Arap krallarını, Yahudi krallıklarını, bütün Fars hükümdarlıklarını, Hıristiyan ve Rum hükümdarlıklarını mağlup etti. Sonunda at ve insan ayağının ulaştığı hiçbir yerde herhangi bir kral kalmadı; istisnasız hepsini izale etti ve oradan çıkardı.”¹⁶ Ahzab günü Hz. Peygamber'in (sav) hendek kazımında fethini müjdelemiş olduğu beldeler kısa bir süre içerisinde ashabı tarafından fethedilmiştir. Onun (sav) gaybî olarak bildirdiği bu fetih hareketlerinin gerçekleşmesi akl-ı selim sahibi her kimse için mûcize niteliğindedir.

2.4. Hıristiyanlık Hakkında Bilgiler Vermesi

Kādî Abdülcebbâr, Hz. Peygamber'in (sav) Hıristiyanların gerçek inançları ile ilgili verdiği bilgilerin onun (sav) nübüvveti için delil olduğunu savunmuştur. Kādî, bu konuyu şu şekilde izah etmiştir: Hz. Peygamber (sav) Hıristiyanlık ve Melkiyye, Ya'kûbiyye ve Nestûriyye'den müteşekkil Hıristiyanlar hakkında bilgiler vermiştir. Buna göre varlığı hâlâ devam eden bu üç grubun görüşlerinde “Mesih Îsâ b. Meryem'in Allah olduğu ve Allah'ın üçün üçüncüsü olduğu” inancı hâkimdir. Bu gruplar, “Mesih Îsâ b. Meryem'in sâlih bir kul, nebi ve resul olmadığı, onun gerçek bir ilah ve hakikatte Allah olduğu, onun gökleri, yeri, melekleri, nebileri yarattığı, resulleri gönderip ve onların ellerinde mûcizeler ve ayetler var edenin o [Îsâ (as)] olduğu” hususunda ihtilaf etmezler.¹⁷

Hıristiyanlara göre âleminin, hem ebb (baba) hem de vâlid (çocuk edinen) olan ezêlî ve doğrulmamış bir ilâhı vardır. O, kadîmdir, hâliktir ve rezzâktır. Yine âlemin oğul ve doğrulmuş olan bir ilâhı vardır. O, baba (ebb) ve çocuk edinen (vâlid) değildir. O, kadîm, diri, hâlik ve rızık verendir. Başka bir ilâh da Rûhu'l-Kudüs'tür. O, baba (ebb) ya da çocuk edinen vâlid değildir. O doğrulmuş oğul değildir. O, kadîmdir, diridir, hâliktir ve rızık verendir. Oğul olan ilâh gökten indi. Ruhu'l-Kudüs ve bâkire Meryem'den tecessüm etti. Meryem, ona (Îsâ) hâmile kaldı, onu doğurdu. O (oğul), yakalandı, çarmıha gerildi, acı çekti öldü ve defnedildi. Üç gün sonra dirildi, göğe çıktı ve babasının sağına oturdu. Bundan dolayı Hz. Peygamber (sav) onların görüşlerini; “Mesih Allah'tır.” ve “Allah, üçün üçüncüsüdür.” şeklinde onların insanlardan gizlemiş oldukları gerçek görüşlerini izhar etti.¹⁸

¹⁶Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 574.

¹⁷Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 187.

¹⁸Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 188; Mehmet Aydın, “Hıristiyanlık”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/340-345.

Kādî Abdülcebbâr, Hz. Peygamber'in (sav) Hıristiyanların gerçek inancını Kur'an'dan referansla ortaya çıkarmasını onun (sav) mucizesi olarak değerlendirmiştir. Kādî'nin, bu hususta ileri sürdüğü delilini şöyle izah edebiliriz: Hz. Peygamber (sav), Hıristiyanlarla herhangi bir tartışma içinde bulunmamış, onların kutsal kitaplarını okumamış, kiliselerinde bulunmamış ve onların içinde de yaşamamıştır. Buna rağmen Hz. Peygamber (sav), Hıristiyan ilahiyatı hakkında doğruluğu inkâr edilmeyen bilgiler vermiş ve bu bilgilerin doğruluğu araştırmacılar tarafından da teyit edilmiştir. Tenakuz gibi görünen bu durum ancak Allah-insan iletişimi kapsamında vahiy ile açıklanabilir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in (sav) onların gerçek inançlarına vakıf olması da bu minvalde değerlendirilmelidir. Sonuç olarak vahiy ile elde edilebilecek bu bilgiler onun (sav) nübüvveti için açık delil oluşturmuştur.

2.5. Yahudiler Hakkında Verdiği Bilgilerin Vuku Bulması

Kādî Abdülcebbâr, Hz. Peygamber'in (sav) Yahudilerin ölümü temenni etmeyeceklerini haber vermesini nübüvvet alametlerinden bir delil olarak kabul etmiştir. Kādî, bu hususu şu şekilde ele almıştır, Hz. Peygamber (sav), Medine'ye hicretten sonra Medinelileri, Medine çevresinde bulunan Yahudileri ve diğer kabileleri İslâm'a davet etti. Fakat Yahudilerin reisleri ve onlara tâbi olanlar, Resûlullah'ın bu davetini kabul etmedikleri gibi onun (sav), tevhit mücadelesini durdurmak için müşrikler, münafıklar ve diğer Arap kabileleri ile işbirliği yaptılar.¹⁹

Yahudiler, Hz. Peygamber (sav) ve Müslümanlara karşı kendi durumları hakkında basiret (bilgi) sahibi olduklarını, cennetin kendilerine tahsis edildiğini ve cennet nimetlerinin sadece kendilerine ait olduğunu iddia etmişlerdir. Allah (cc), Yahudilerin bu iddialarında samimi olmadıklarını, müminlerden korktuklarını ve eğer iddialarında doğru iseler ölümü temenni etmelerini istemiştir. Fakat onlar bu konuda samimi olmadıkları ve elleri ile kazanmış olduklarından (dünya malına olan hırs ve kazançları) dolayı ölümü temenni etmeyeceklerini bildirmek suretiyle onlara meydan okumuş ve Yahudiler gerçekten de ölümü temenni etmemişlerdir.²⁰ Allah (cc), Yahudilerin bu durumunu Kur'an'da şu şekilde haber vermiştir:

¹⁹ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 751.

²⁰ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 752. Mustafa Sinanoğlu, *Kitâbı Mukaddes ve Kur'an'ı Kerim'de Nübüvvet*. (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 1995), 50.

“De ki: Eğer gerçekten Allah katında ahiret yurdu kimsenin değil, yalnız sizin ise ve sözünüzde doğru iseniz haydi ölümü temenni edin!”²¹

“Fakat ellerinin yapıp öne sürdüğü şeylerden dolayı ölümü asla temenni etmezler. Allah, zalimleri bilir. Onları, insanların hayata en düşkününü bulursun...”²²

“De ki: Ey Yahudiler! Eğer insanlar arasında yalnız sizin Allah’ın dostları olduğunuzu sanıyorsanız ve bu hususta samimiyseniz hadi ölümü temenni edin!”²³

Kādî Abdülcebâr, Allah’ın (cc), Yahudilerin ölümü temenni etmeyeceklerini bildirerek onların bu iddialarının aksine davranmayacakları hususunda kendilerine meydan okumuştur. Yahudiler, kendilerini öfkeliendiren bu meydan okumaya ve Hz. Peygamber’e (sav) olan düşmanlıklarından dolayı onun (sav) hatasını bulmaya, yalanlamaya ve küçük düşürmeye çok istekli olmalarına rağmen bu iddiayı geçersiz kılmak için bile olsa ölümü asla temenni etmemişlerdir. Onlar, bu konuda Hz. Peygamber (sav) ile mücadeleyi tercih etmişler ve bu uğurda mallarını, evlatlarını feda ederek daha kolay olan ölümü temenni etmemişlerdir. Kādî’ye göre bu husus üzerinde tefekkür eden kimse Hz. Peygamber’in (sav) nübüvvetinin doğruluğuna kani olmuş olur. Kādî, ayrıca Allah’ın (cc) Yahudilere karşı öne sürdüğü bu iddiasının Araplara; “Bu Kur’an’ın mislini getiremezsiniz!” iddiasından daha hayret verici olduğunu ifade etmiştir. Zira şiddetle Hz. Peygamber’in (sav) kendileri hakkında duyurduğu haberi geçersiz kılmak ve onun (sav) nübüvvetine gölge düşürmek istemelerine rağmen ölümü temenni etmemişler ve bundan kaçınmışlardır. Dolayısıyla Kādî’ye göre Kur’an’ın Yahudiler hakkında vermiş olduğu haberin doğruluğunun vâki olması Hz. Peygamber’in (sav) nübüvvetine önemli bir delil oluşturmuştur.²⁴ Kur’ân’ın, Yahudiler hakkındaki iddiaları Hz. Peygamber’in (sav) nübüvvetine delil oluşturması bakımından en dikkat çekici husustur. Zira Kur’ân’ın iddiası hala geçerliliğini koruduğu halde Yahudiler bu iddiayı çürütecek eylemi yerine getirememişlerdir. Bu da Kur’ân’ın ilâhi kaynaklı bir kitap olduğuna güçlü bir delil oluştururken Hz. Peygamber’in (sav) nübüvvetinin ispatında da önemli bir hüccet olmuştur.

²¹ el-Bakara, 2/94.

²² el-Bakara, 2/95-96.

²³ el-Cuma, 62/6.

²⁴ Kādî Abdülcebâr, *Tesbitü Delâil*, 752.

3. Kur'an'ın Vukûundan Önce Bildirdiği Bazı Gaybî Haberler

Kādî Abdülcebbâr, Kur'an'ın gerçekleşmeden önce haber verdiği olayların vukûnu Hz. Peygamber'in (sav) nübüvveti için güçlü bir delil olarak kabul etmiştir. Bu konuda birçok örnek olmakla birlikte Kādî, Ebû Leheb ve Rumların Farslıları mağlup edecekleri hususları ele almıştır. Kādî'nin takip etmiş olduğu bu metot doğrultusunda biz de çalışmamızda bu iki konuyu ele alacağız.

3.1. Ebû Leheb'in İman Etmeden Öleceğinin Bildirilmesi

Kādî Abdülcebbâr, Ebû Leheb hakkında müstakil bir sûrede hakkında anlatılanların gerçekleşmesini Kur'an'ın bir mûcizesi ve Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetinin alâmeti olarak genelde nübüvveti özelde ise Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetini inkâr edenlere karşı delil kabul etmiştir.

Kādî Abdülcebbâr, Kur'an'ın Ebû Leheb hakkında bildirdiği bu hususu şöyle ifade etmiştir: Ebû Leheb, Hz. Peygamber'e (sav) eziyet eden, ona kötülük yapmaya, canını almaya ve ona tâbi olmayı engellemeye kendisini adanmış en yakın akrabası yani amcasıdır. Ebû Leheb'in Peygamber'imize (sav) karşı olan bu düşmanca tavrından dolayı Allah (cc) onun hakkında şöyle buyurmuştur: "O (Ebû Leheb), bu şekilde Resûlullah'a (sav) zarar veremeyecektir. Ebû Leheb'e, hedeflediği yolda kazandığı makamı, malı, ailesi, evlâdı, dostları ve kardeşleri hiçbir fayda sağlamayacaktır. Çünkü bunların hepsi yok olup gidecektir. Ebu Leheb ile karısı küfür üzere ölecekler ve cehenneme gireceklerdir."²⁵ Ebû Leheb hakkındaki bu sûre Mekke'de nâzil olmuştur. Sûre nâzil olduğunda Ebû Leheb ve karısı hayatta idiler. Bütün bunlar, Resûlullah'ın söylediği ve haber verdiği şekilde ayrıntılarıyla açıklandığı gibi gerçekleşti. Kādî, Ebû Leheb'in bu durumu ile ilgili olarak üzerinde tefekkür edildiğinde bunun bir rastlantı, tesadüf ve sezgi olamayacağını bunun ancak Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetine delil olan bir mûcize olduğunu zikretmiştir.

Kādî Abdülcebbâr'a göre bu hususla ilgili olarak dikkat çeken başka bir yön ise şudur: "Ebû Leheb ile ilgili bu sûre daha o (Ebû Leheb) hayatta iken Mekke'de nâzil olmuş ve bu sûreyi bizzat Hz. Peygamber (sav) ona okumuştur. Ebû Leheb, kendisine okunan bu sözleri işitince Hz. Peygamber'e (sav) olan öfkesi, kini ve düşmanlığı daha da artmış ancak onu (sav) öldürme

²⁵ el-Tebbet, 111/1-5.

konusunda muvaffak olamamıştır. Yine Hz. Peygamber'i (sav) haber verdiği bu sözünde yalancı çıkaracak ve bu sözlerin geçersizliğini ortaya koyacak bir eylem de gerçekleştirememiştir. Ayrıca bu sûrenin nüzulünden itibaren başta Ebû Leheb olmak üzere Hz. Peygamber'in (sav) düşmanları bu hususta ta'n edilecek bir şeyler bulabilmek için çok çalışmışlar fakat bulamamışlardır. Bu konuda birbirleri ile istişâre ve dayanışma içinde bulunmalarına rağmen Ebû Leheb ve karısı Hz. Peygamber'in (sav) bildirmiş olduğu haberin doğruluğunu iman etmeyerek onaylamış olmaktadır.”²⁶

Ebû Leheb hakkında Kur'an'ın önceden haber vermiş olduğu bilginin haber verildiği şekilde gerçekleşmesi Hz. Peygamber'in (sav) önemli nübüvvet delillerinden biridir. Ebû Leheb ve destekçileri Kur'an'ın bu haberlerini işitmelerine rağmen bunun aksine davranmamışlardır. Ebû Leheb'in iman etmeden ölmesi Kur'an ayetlerinin doğruluğunun ortaya çıkması bakımından oldukça önemli bir delildir. Kādî, bu delili Yahudilerin ölüm hakkındaki tavırları ile eş değer tutarak Hz. Peygamber'in risâleti için tehdidi niteliğinde bir hüccet olarak kabul etmiştir.

3.2. Rumların Farslılara Galip Geleceklerini Haber Vermesi

Kādî Abdülcebâr, Farslıların Rumları yenilgiye uğratmalarının üzerine Kur'an'ın haber verdiği şekilde Rumların dokuz yıl içinde Farslıları yenilgiye uğratacaklarını ve bunun yedi yıl sonra gerçekleşmesini Hz. Peygamberin (sav) nübüvveti için delil kabul etmiştir. Kādî Abdülcebâr bu konuyu *Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve'de* özet olarak şu şekilde ele almıştır: “Hz. Peygamber'in (sav) risâleti döneminde Mekke'de gerçekleşen olaylardan biri de Rumların Farslılara galip geleceğinin haber verilmesi ve bunun da belirtilen yıl içinde Rumların galip olması hâdisesidir. El-Cezire topraklarında hâkimiyet mücadelesi veren Bizans ve Fars (İran) devletlerinin girmiş olduğu savaşların birinde Farslıların galip gelmesi müşrikleri çok sevindirmişti. Çünkü Farslılar, Müslümanlara karşı daha fazla düşmanca tavır sergilerken, Ehl-i Kitap olan Rumlar ise Farslılara göre Müslümanlara karşı daha yumuşak ve daha merhametli davranırlardı. Ayrıca onlar (Rumlar), Resûlullah'ın (sav) emrettiği ve nehyettiği şeylere kulak verir, ahlak ve sîretini beğenir ve hayran kalırlardı. Bundan dolayı Müslümanlar, Farslıların Rumlara galip gelmesine üzüldüler. Bunun üzerine Allah (cc), Nebisine (sav) Rumların yedi yıl sonra Farslılara galip geleceklerini ve Müslümanların üzüntülerinin sevince dönüşeceğini

²⁶ Kādî Abdülcebâr, *Tesbîtü Delâil*, 94.

bildirdi ve bu hususta Rum sûresinin şu ayetlerini indirdi.”²⁷ “Elif-lam-mim, Rumlar yenildi. (Arapların bulunduğu bölgeye) en yakın bir yerde. Onlar (bu) yenilgilerinden sonra yeneceklerdir; Birkaç yıl içinde (fî bid'i sinine) onların bu yenilgilerinden önce de sonra da emir Allah'ındır. O gün Mü'minler sevinirler. Allah'ın yardımıyla (Allah) dilediğine yardım edendir. O, galiptir ve esirgeyendir. Bu Allah'ın va'didir. Allah (cc), vâdinden dönmez; fakat insanların çoğu bilmezler. Onlar sadece şu yakın hayatın dış yüzünü bilirler; ahiretten ise tamamen gâfildirler.”²⁸

Kādî Abdülcebâr, bu ayetler inzal olduktan sonra Ebû Bekir'in müşriklerle bahse girdiğini ve bu durum üzerine Hz. Peygamber'in (sav) Hz. Ebû Bekir'den bahse konu develeri ve zamanı artırmasını isteyerek onu desteklediğini belirtmiştir. Bu olay Allah Resûlünün haber verdiği şekilde yedi yıl sonra Hudeybiye günü Rumların Farslılara gâlip gelmesiyle neticelenmiştir. Kādî, Kur'an'ın haber verdiği bu olayı Hz. Peygamber'in (sav) sözünün doğruluğuna ve nübüvvetine delil oluşturan güçlü bir alâmet olarak zikretmiştir. Kanaatimizce Rumların bu galibiyetinin Kur'an'da bildirilmiş olması ve bunun gerçekleşmesi bile Hz. Peygamber'in (sav) nübüvveti için tek başına delil olmaya yeterlidir.

4. Müşriklerin Hz. Peygamber Karşısındaki Yenilgileriyle İlgili Mûcizeler

Kādî Abdülcebâr, Hz. Peygamber'in (sav) Müslümanların belirli bir nicelik ve askeri güce ulaşmaya kadar müşrikler karşısında tek başına, zayıf ve güçsüz olduğuna özellikle vurgu yapmış ve buna rağmen müşriklerin Hz. Peygamber (sav) karşısında başarısız olmalarını onun (sav) nübüvveti için mûcize olarak kabul etmiştir. Zira Kādî'ya göre Hz. Peygamber'in (sav) bu başarısı onun (sav) Allah tarafından desteklenen bir elçi olduğunun açık delilidir. Kādî Abdülcebâr'ın eserinde dağınık olarak ele aldığı bu ana tema içerisinde; Kureyş'in Hz. Peygamber'e (sav) karşı başarısızlığı ve çaresizliği, Bedir mağlûbiyeti ve Hz. Peygamber'in (sav) müşriklerin uzlaşma tekliflerini reddetmesi gibi başlıklar ele alınacaktır.

4.1. Kureyş'in Hezimet ve Çaresizliği

Kādî Abdülcebâr, Kureyş'in Hz. Peygamber (sav) karşısındaki yenilgisini ve çaresizliğini onun (sav) nübüvvetine delil olarak kabul etmiş ve bu durumu şöyle açıklamıştır: Kureyş, Hz.

²⁷ Kādî Abdülcebâr, *Tesbîtü Delâil*, 132.

²⁸ el-Rum, 30/1-7.

Peygamber'i (sav) ortadan kaldırmak için birçok desise ve suikastlara başvurmuş fakat bunların hiçbirinde başarılı olamamışlardır. Bu başarısızlıkları onları daha çok öfkelenmiştir ve Hz. Peygamber'in (sav) başına gelen en küçük kedere sevinerek teselli bulmaya çalışmışlardır. Kādî, Mekkeli Müşriklerin bu psikolojisini şöyle aktarmıştır: “Hz. Peygamber'in (sav) oğulları Kâsım, Abdullah ve İbrahim vefat ettikleri zaman Kureyş, buna çok sevinmiş ve birbirlerine “Müjdeler olsun size! Muhammed'in soyu kurudu!” diyerek bundan duydukları memnuniyeti dile getirmişlerdir.”²⁹ Bunun üzerine Allah (cc), Kevser suresinin şu âyetlerini indirmek suretiyle onlara cevap vermiştir: “*Muhakkak biz sana Kevseri verdik. Sen de Rabbin için namaz kıl ve kurban kes. Doğrusu soyu kesik olan sana kin besleyendir.*”³⁰ Kevser kelimesinin anlamına da değinen Kādî, bu kelimenin *nevfel, havkal ve fev'al* kalıbında olup “özel, çok hayır” anlamına geldiğini ve “Biz sana kevseri verdik”³¹ cümlesinin “destek, yardım, hüccet, izzet, sevap ve ecir” karşılığında kullanıldığını belirtmiştir.

Kureyş, Hz. Peygamber'i ve ona (sav) inananları ortadan kaldırmak için ambargolar, zulüm ve işkencelerden sonra ordular hazırlayarak Bedir, Uhud ve Hendek gibi büyük savaşlarla ve kalabalık ordularla onların üzerine gitmişler fakat bu savaşlarda da bir netice alamayarak ayette de vurgulandığı gibi Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetinin başarıya ulaşmasına engel olamamışlardır. Hudeybiye anlaşması ile Müslümanları bir otorite olarak kabul etmek zorunda kalan Kureyş, Mekke'nin fethiyle de birlikte Hz. Muhammed (sav) ve ona inananların başarısı karşısında çaresiz kalarak onlara boyun eğmek zorunda kalmışlardır. Bu delil üzerinde yapacağımız bir tefekkürle Hz. Muhammed'in (sav) nübüvvetinin başarıya ulaşmış olması onun (sav) davasının ancak Allah (cc) tarafından desteklenmesi ile açıklanabilir. Zira bunun en somut örnekliğini de Veda Haccına katılan yüz binden fazla Müslümanların sayısında görmemiz mümkündür.

4.2. Müşriklerin Bedir Mağlûbiyeti

Kādî Abdülcebâr, Resûlullah'ın (sav) Mekke'de gerçekleşen mûcizelerinden birinin de Kureyş'in mağlup olacak bir topluluk olduğunu haber vermesini ve bunun Bedir'de gerçekleşmesini şöyle zikretmiştir: “Allah Resûlü (sav), onları (Kureyş'i) bir araya topladığı,

²⁹ Kādî Abdülcebâr, *Tesbitü Delâil*, 98.

³⁰ el-Kevser, 108/1-3.

³¹ el-Kevser, 108/1.

onlara öğüt verdiği, kendisine tâbi olmaya davet ettiği zaman, onun (sav) sözünü reddettiler ve birbirlerine koşarak şöyle dediler: “Gidin ve ilahlarınıza tapmaya devam edin; O (Muhammed), ilahları tek bir ilah mı yaptı?”³² Onlar, sayıca çokluklarına, güçlerine ve mallarına güvenerek ona (sav) tehditte bulundular. Resûlullah'ı (sav) zayıf ve tek başına görmeleri onları aldattı. Resûlullah (sav) ise bu halde bulunmasına rağmen, o da onları tehdit etti. Bunun üzerine Allah şu ayeti indirdi: “O Kureyşliler (çeşitli gruplardan oluşan), şurada bozguna uğratılmaya mahkûm olan bir ordudur.”³³ Gerçekten de Resûlullah'ın (sav) bildirdiği şekilde Kureyş topluluğu Bedir'de bozguna uğratılarak kazanan Hz. Peygamber (sav) ve inananlar oldu.

Kādî Abdülcebâr, Hz. Peygamber'in (sav) zayıf ve yalnız bulunduğu bir zamanda kendi kavmine muhalefet edip onlara meydan okumasını, Kureyş'in mağlup olacağını ve gücün kendisinde bulunarak zorba kavimlere galip geleceğini önceden haber vermesini ancak Allah'a güvenen ve kendisine vahyedilene itimat eden akıllı bir kimsenin işi olabileceğini ifade etmiştir. Kādî, diğer gaybî haberler konusunda olduğu gibi müşriklerin Bedir yenilgisi hakkında da önceden bildirilen haberleri (Kur'an âyetlerini) analitik düşünme yöntemiyle tahlil etmiş ve okuyucuya bu âyetler üzerinde düşünmesini tembih ederek onun (sav) nübüvvetini aklî ve naklî delillerle temellendirmiştir.

5. Hz. Peygamber'in Ahlakının Yüceliği ve Peygambere Tâbî Olmanın Fazileti

Kādî Abdülcebâr, Hz. Peygamber'in (sav) ahlakının üstünlüğünü onun (sav) nübüvveti için önemli bir delil olarak kabul etmiştir. Bu konuyu *Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve'nin* son bölümünde ele alan Kādî, Hz. Peygamber'in (sav) ahlâki meziyetlerinden bazı örnekler vermek suretiyle bu hasletlerin ancak bir peygamberde toplanabileceğini ifade etmiş ve konuyu bu minvalde detaylandırmıştır. Ayrıca Kādî, konu içerisinde özellikle Karmetilerin Hz. Peygamber (sav) ve ashabının ahlakına yönelik çirkin iftiralarına ve bunlara verdiği cevaplara da yer ayırmıştır. Çalışmamızın sınırlarını aşmama adına Karmetilerin bu iddialarına ve Kādî'nin bunlara verdiği cevaplara yer veremiyoruz. Bu çerçevede Kādî'nin, Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetine delil kabul ettiği ahlâki niteliklerinden bazılarını ele almakla yetineceğiz. Ayrıca Hz. Peygamber'in (sav) ahlakının nübüvvetine delil olmasını Câhız da dile getirmiştir. Câhız bu hususta âlimlerin ittifak ettiğini belirtmiştir. Ona göre Hz. Peygamber'den (sav) önce hiçbir

³² el-Sad, 38/5-6.

³³ el-Sad, 38/11.

beşerin fiilleri ve ahlakı üzerinde ittifak edilmemiştir. Ondan sonra da hiçbir beşerin fiillerinde ve ahlakında ittifak edilmeyecektir. Ahlak konusunda onun sabrı gibi sabır, hoşgörüsü gibi hoşgörü, cömertliği gibi cömertlik, yardımseverliği, vefası, doğruluğu ve muhabbeti gibi muhabbeti hiç kimseden rivayet edilmemiştir.³⁴

5.1. Hz. Peygamber'in Hediye Kabul Etmesi ve Nezaketi

Kādî Abdülcebbâr, Hz. Peygamber'in (sav) hediye kabul etmesini, kendisinin de bu hediyelere misliyle karşılık vermesini ve davet edildiğinde bu dâvete icabet etmesini onun (sav) nezâketi ve güzel ahlakı bağlamında değerlendirerek nübüvvetine delil saymıştır.

Kādî, Hz. Peygamber'in (sav) değersiz ve az da olsa hediye kabul ettiğini ve bu hediyelere misliyle karşılık verdiğini belirterek bunu nübüvvet delili olarak kabul etmiştir. Hz. Peygamber (sav) sosyal statü farkı gözetmeksizin fakirlerin dâvetlerine icâbet etmiş ve Müslümanların Arap Yarımadasına hâkim olmaya başlaması ile birlikte kendisine hediye olarak getirilen malları kendisi ve âilesi için harcamayıp insanlara dağıtmıştır. Kādî, Hz. Peygamber'in (sav) bu davranışını nezâket, tevâzu ve cömertlik gibi erdemleri açısından değerlendirerek nübüvvetinin ahlâki delilleri arasında saymıştır.³⁵ Kādî, isim zikretmeden Hz. Peygamber'in (sav) hediye kabul etmesini insanların mallarını gasbetmek olarak yorumlayan fikirlere şiddetle karşı çıkarak insaf sâhibi herkesin Hz. Peygamber'in (sav) ganimetler ve hediyeler konusunda yukarıda da ifade edildiği gibi nasıl cömert davrandığını beyan ederek aklî deliller ve tarihsel gerçeklikler ışığında bu iddiaları reddetmiştir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in (sav), fakir insanların dâvetine dahi icabet ederek onları sevindirmesi, Mescid-i Nebi'nin yerinin iki yetimden alınarak parasının ödenmesi konusunda olduğu gibi hiç kimsenin malını gasp etmeden bu hususta hakkaniyet göstermesi onun (sav) adâlet, tevazu ve cömertlikteki üstün derecesini göstermektedir.³⁶ Bu da Kādî'ya göre Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetinin alâmetlerindedir.

³⁴ Câhız, *er-Resâil, Hucecu'n-Nübüvve*, 266-277; Yasin Ulutaş, "Hucecü'n-Nübüvve" *Ağrı İslâmi İlimler Dergisi* 4 (Haziran 2019), 71-73.

³⁵ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbitü Delâil*, 1194.

³⁶ Nebi Bozkurt-Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Mescid-i Nebevi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/281-290.

5.2. Hz. Peygamber'in Tevâzuu

Kādî Abdülcebbâr, Hz. Peygamber'in (sav) kralların kibir ve şatafatının aksine sade, mütevazi ve gösterişten uzak bir yaşamı olduğunu bunun da nübüvveti için delil oluşturduğunu ifade etmiştir. Kādî, bu durumu şu şekilde özetlemiştir: “Hz. Peygamber (sav), kralların giyindiği gibi giyinmemiş, onların kullanmış olduğu altın ve gümüşten kaplarda yemek yememiştir. Yemekte kendi ellerini kullanmış, yolculuklarında binitinin terkisine (arkasına) birilerini almış, elbisesini yamamış, ayakkabısını tamir etmiş, hizmetçisine yardım etmiş, zayıf ve fakirlerin yardımına koşmuştur. Bu hususları sahabesine de tavsiye etmiştir.”³⁷ Kādî, Hz. Peygamber'in (sav) hayatından vermiş olduğu tevazu örnekleri ile onun (sav) risaletini tebliğ etmede engel olacak her türlü manilerden uzak olduğuna vurgu yaparak bu yönünü nübüvvetine delil saymıştır.

5.3. Hz. Peygamber'in Güvenilirliği

Kādî Abdülcebbâr, Hz. Peygamber'in (sav) hilmi, sabrı ve özellikle güvenilirliğini yani el-Emin olmasını nübüvveti için çok önemli bir ahlaki delil olarak kabul etmiştir. Kādî, bu hususu eseri *Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve'de* şu şekilde dile getirmiştir: “Hz. Peygamber (sav), hilmi geniş bir insandı. Ondaki sabır başkasında yoktu. O (sav), nübüvvetten önce de nübüvvetten sonra da nefsine hâkimdi. İçinde yaşadığı toplum onu (sav) nezahet, temizlik ve güvenilirlik sıfatları gibi güzel ahlaki niteliklerde örnek şahsiyet olarak tanıyordu. *Muhammedu'l-Emin* sıfatı kendisine Mekkeliler tarafından verilmiş ve ashabı ona (sav) sadık nebi olduğu için tâbi olmuştur. Hz. Peygamber(sav), hayatı boyunca *Muhammedu'l-Emin* sıfatını zedeleyecek en küçük aksi bir davranışta bulunmamıştır. Dolayısıyla onun (sav) *el-Emin* sıfatı üzere sadık bir resul olması mucizelerinin en büyüğü ve ayetlerinin en muazzamıdır.”³⁸

Kādî Abdülcebbâr, Hz. Peygamber'in (sav) başta *el-Emin* niteliği olmak üzere yukarıda ifade edilen sıfatlarını onun (sav) yüce ahlakını tamamlayan değerler olarak görmüş ve bunu da nübüvveti için delil kabul etmiştir. Kādî, Mu'tezile'nin savunduğu tezin aksine Hz. Peygamber'in (sav) kesin olarak günah işlemeyeceğini ifade etse de bunun câiz (mümkün) olabileceğini ve

³⁷ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 1200.

³⁸ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 1221.

mümteni olmadığını dile getirmiştir. Kendi ifadesinden de anlaşılacağı üzere bu görüşünün değişiminde doğrudan Mu'tezilî düşüncenin etkili olduğu söylenilebilir.

Kādî Abdülcebbâr, Hz. Peygamber'in (sav) ahlakını nübüvvetine delil olarak ele aldığı bu bölümde yukarıda temas ettiğimiz başlıklar (hediye kabul etmesi, nezaketli olması, güvenilir ve mütevâzi olması) başta olmak üzere Bâtıniyye'nin bu hususta ileri sürdüğü iddiaları (iftiraları) çürütmeye çalışmıştır. Bâtıniyye'nin, Hz. Peygamber'in (sav) ahlakına yönelik öne sürdüğü iddiaları şu şekilde sıralayabiliriz: Hz. Peygamber'i (sav) yalancılıkla itham etmeleri, Zubab rivâyeti üzerinden Hz. Peygamber'in (sav) nezaketsiz olduğunu ileri sürmeleri, Hz. Peygamber'in (sav) yemek yerken parmaklarını yalamasını, Hz. Zeynep binti Cahş hâdisesi üzerinden iffetsizlikle itham etmeleri, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer gibi yakın ashabına iftiralar olarak sayılabilir. Kādî, Bâtıniyye'nin her bir iddialarını kendi delilleri ile çürütmüş ve onun (sav) yüce ahlakının bu iddialardan uzak olduğunu, bu ahlakın ancak bir peygamberde bulunabileceğini vurgulamıştır.

6. Hz. Peygamber'in Diğer Bazı Mûcizeleri

Bu başlık altında Kādî'nin müstakil olarak ele aldığı İsrâ mûcizesi, Ayın yarılması ve Kur'an'ın tehaddide bulunması gibi mûcizelere yer verilecektir.

6.1. İsrâ Mûcizesi

Hz. Peygamber'in (sav), Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksây'a gidişini ifade eden İsrâ, gece yürüyüşü anlamına geldiği gibi Kur'an'da da bir sûrenin ismi olmuştur.³⁹ Kādî Abdülcebbâr, İsrâ mucizesinin Hz. Peygamber'in (sav) nübüvveti için açık ve tek başına yeterli bir delil olduğunu savunur. Kādî, İsrâ hâdisesini ve Mekke'li müşriklerin buna verdiği tepkiyi şöyle izah etmektedir: "Hz. Peygamber (sav), bir gece Mescid-i Haram'dan Beytü'l-Makdis'e götürüldü ve aynı gecede tekrar Mekke'ye döndü. Mekke ve Beytü'l-Makdis arasındaki bu mesafe gidiş ve dönüş iki aylık bir süredir. Bu durum, Allah'ın (cc), peygamberler zamanında sadece onlar için yaptığı bir şey (mûcize)dir. Hz. Peygamber (sav), bu olayı yakın akrabalarına anlattığı zaman Ümmi Hâni binti Ebû Tâlip ona (sav) şöyle dedi: "Sakın bunu kimseye anlatma! Vallahi, insanlar seni tasdik etmezler seni yalanlarlar." Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: "Rabbim bana, bunu insanlara anlatmamı emretti. Şüphesiz Ebû Bekir (r.a) beni tasdik eder ve bana şehadet eder."

³⁹ Topaloğlu-Çelebi, *Kelam Terimleri Sözlüğü*, 236; el-İsrâ, 17/1.

Sonra Resûlullah (sav) dışarı çıktı, Kureys'e bunu haber verdi ve İsrâ olayını anlattı. Bunun üzerine onlar da şöyle dediler: "İşte şimdi Muhammed'in yalanı ortaya çıkacak ve herkes onunla ilişkisini kesecektir. Haydi kalkın, arkadaşı İbn Ebû Kuhafe'ye (Ebû Bekir) gidelim de onun neler söylediklerini kendisine iletelim."

Hz. Ebû Bekir, Mekke toplumu içinde ağırlığı olan ve fazileti ile tanınan bir kimseydi. O, Hz. Peygamber'e iman etmiş ve malıyla da onu (sav) desteklemişti. Müşrikler her fırsatta Ebû Bekir'e zarar verecek kötülüklerden çekinmiyorlardı. Zira o, insanlara Kur'an ayetlerini okumakta onları İslâm'a davet etmekte ve Allah Resûlün'e (sav) her anlamda destek olmaktaydı. Müşrikler, bunu engellemek için Hz. Peygamber'in (sav) en yakın ve sadık arkadaşı olan Ebû Bekir'in yanına gelerek böyle bir olayın gerçekleşmesinin mümkün olmayacağından hareketle ona şöyle dediler: "Ey Ebû Bekir! Senin arkadaşın öyle bir yalan uydurdu ki bu yalanın büyüklüğü bütün yalanların sınırını aşmaktadır." Ebû Bekir: "O (sav), asla öyle bir şey yapmaz. Nedir o?" dedi. Müşrikler, "O, bir gecede Beytü'l-Makdis'e yürütüldüğünü iddia etti." dediler. Ebû Bekir, "Eğer bunu o (sav), söylediye doğru söylemiştir." dedi. Müşrikler, "Ey Ebû Bekir! Sen bu hususta onu tasdik mi ediyorsun? Halbuki kervanın oraya gitmesi bir ay, dönüşü de bir ay sürmektedir. Bir gecede oraya ulaşabilir mi?" dediler. Ebû Bekir, "O (Muhammed) bana semadan yeryüzüne bir anda haber geldiğini söylüyor, ben de tasdik ediyorum. Halbuki sema ile yeryüzü arasındaki uzaklık Beytü'l-Makdis ile Mekke arasındaki uzaklıktan çok daha fazladır." demek suretiyle Hz. Peygamber'i tasdik etmiştir.⁴⁰

Kādî'ya göre Hz. Ebû Bekir'in müşriklerle beraber Hz. Peygamber'e (sav) giderek İsrâ hâdisesinin içeriği hakkında sorular sorması Hz. Peygamber'in (sav) iddia ettiği bu olayda doğru söylediğini müşriklere ispat etmek içindir. Kādî, ayrıca Hz. Peygamber'in (sav) nübüvveti için hiçbir delil bulunmasa da İsrâ hâdisesinin tek başına onun (sav) nübüvvetine delil olacağını ifade etmiştir. Kādî'nin, Hz. Peygamber'in (sav) nübüvveti için İsrâ hâdisesini delil gösterirken miraç olayından hiç bahsetmemesi ise dikkat çekicidir. Kanaatimizce bu husus Kādî'nin, yönteminde aklî deliller ile Kur'an ayetlerini referans almasından ve bunu Mu'tezile düşünce örgüsü bağlamında değerlendirmesinden kaynaklanmaktadır.

⁴⁰ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtu Delâil*, 114; Ebu'l-Mu'în-Nesefî, *Tasîrâtu'l-Edille fî Usûli'd-Din*, nşr. Hüseyin Atay-Şaban Ali Düzgün (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2003), 2/70-71.

6.2. İnşikâku'l-Kamer Mûcizesi

Yarılmak anlamındaki inşikâk ile ay anlamına gelen kamer kelimelerinden müteşekkil olan inşikâku'l-kamer ayın ikiye bölünmesini ifade eder.⁴¹ Müfessirlerin çoğunluğuna göre bu hadise Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamberden mucize istemeleri üzerine gerçekleşmiştir.⁴² Kādî Abdülcebbâr, İnşikâku'l-kamer hâdisesinin Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetinin delili olduğunu savunmuştur. Kādî, bu hâdisenin nasıl gerçekleştiğini eseri *Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve'de* şöyle ele almaktadır: "Ay'ın yarılması hâdisesi Mekke'de meydana geldi. Resûlullah (sav), dolunaylı bir gecede bir grup sahabe ile Mekke'de yürüyordu. Müşriklerden bir grubun yanından geçerken, müşrikler ona (sav) şöyle dediler: "Ey Muhammed! Eğer iddia ettiğin gibi, Allah'ın elçisi isen, Rabbinden iste de şu Ay'ı ikiye bölsün!" Resûlullah (sav), Allah'tan bunu istedi. O (cc) da Ay'ı ikiye böldü. Bunu gören müşrikler şöyle dediler: "Arkadaşınıza dilediğiniz kişiye sihir yaptırın. Çünkü onun sihri, yeryüzünden semaya ulaştı." Bunun üzerine bu konu hakkındaki kıssa (ayetler) nazil oldu. Bu olay, Resûlullah'ın (sav) doğruluğu ve nübüvveti hususundaki en büyük âyetlerden ve en değerli delillerden biri olmuştur"⁴³ Kādî Abdülcebbâr, Hz. Peygamber'in (sav) isteği ile Ay'ın Allah (cc) tarafından ikiye bölünerek onun (sav) nübüvvetini delillendirdiğini savunmuştur. Bu hususta özellikle Mu'tezilî âlim en-Nazzam (öl.250/864) gibi tereddüt yaşayanların şüphelerini ise şu delillerle izâle etmeye çalışmıştır:

1. Ay'ın yarılması zorunlu olarak değil istidlâli (nazari) olarak bilinir. Kādî, bu hususu şöyle izah etmiştir: "Resûlullah (sav), bunu hem Müslümanlara hem de müşriklere delil olarak gösterdi ve onlara Kamer sûresinden âyetler okudu. Resûlullah (sav), dost ve düşmanlarına kendisine ihtiyaç olmayan bir şeyi takdim edip delil getirecek değildi. Hz. Peygamber (sav), zahir, görülen ve insanlar tarafından müşahade edilen bir şeye işaret ediyordu. Şayet o (sav), sözünün yalanlanmasını ve reddedilmesini isteseydi, bundan daha ileri gitmezdi. Çünkü akıllı bir kimse böyle bir şey yapmaz. Öyleyse nübüvvet iddia eden ve bütün insanların kendisini tasdik etmesini ve kendisine tâbi olmasını çok arzulayan Resûlullah (sav) nasıl böyle yapar."⁴⁴

⁴¹ Topaloğlu-Çelebi, *Kelam Terimleri Sözlüğü*, 171.

⁴² Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2023), 5/291; Zemahşerî, *el-Keşşaf*, nşr. İbn Münir (Beyrut: Dâru'l-Kitabü'l-Arabi, 1987), 4/430; Muhammed Ali Sâbûnî, *Safvetü't-Tefsîr* (İstanbul: Sıraç Yayınevi, 2022), 3/414.

⁴³ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 126; Seyyid Şerif Cürçânî, *Şerhu'l-Mevâkıf*, çev. Ömer Türker (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2015), 3/472.

⁴⁴ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 128.

2. Kādî, Kamer sûresindeki ayetlerin mazi sigası ile ele alınarak kendi içinde bütünlük sağladığını ve bunun “Şakku'l-Kamer'e” delâlet ettiğini savunmuştur. Kādî'ya göre eğer bu ayetler, Nazzam'ın iddia ettiği şekilde kıyâmet saati ile ilgili olsaydı, ayetlerin istikbal kalıbında olması gerekirdi. Zira kıyâmet ânında meydana gelecek bir şey, mükellefler için delil olmaz ve bu durumda da teklif ortadan kalkmış olurdu.

3. Kādî'ya göre bu hâdisenin sahabe arasında kuşku ve tereddüde mahal bırakmayacak şekilde birbirleri arasında anlatılması ve bu konuda icma etmeleri bu mûcizenin gerçekleşmiş olduğuna delildir. Dolayısıyla Kādî, sahabeden sonra gelenlerin bu hâdiseye muhalefet etmelerine itibar edilmeyeceğini savunmuştur.

Kādî Abdülcebâr, Şakku'l-Kamer hâdisesinin vukûunu tereddüde mahal bırakmayacak derecede kesin cümleler kurmak suretiyle (Mekke'de gerçekleşti gibi) kabul etmiştir. Bu konuda birisi şöyle diyebilir şeklinde ileri sürülebilecek muhtemel iddiaları aklî ve naklî deliller çerçevesinde cevaplayarak olayın gerçekleşmesini Hz. Peygamber'in (sav) nübüvveti için önemli bir delil saymıştır. Aslında yukarıda maddeler halinde ele aldığımız hususlar Kādî'nin, bu konuda iddia edilen şüphelere verdiği cevapları kapsamaktadır.

6.3. Yıldızların Kayması

Kādî Abdülcebâr, hissi mûcizelerden ve Mekke'de gerçekleşen olaylardan biri olan yıldızların kayması hadisesini Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetine delil göstermiştir. Kādî, bu hadiseyi şöyle aktarmıştır: “Bu hadise muazzam bir ayet, büyük bir delil, açık ve net bir mûcizedir. Kur'ân bu olaydan cinlerin diliyle şöyle bahsetmektedir: “Biz göğe dokunup yokladık da onu (göğü) güçlü bekçiler ve ateş alevleri ile dopdolu bulduk. Biz, onun (göğün) ses dinlemeye mahsus bazı oturma yerlerine oturduk. Şimdi ise kim dinlemek isterse kendisini gözetleyen bir ateş topunu hazır bulur.”⁴⁵

Kādî Abdülcebâr'a göre bu hâdisiye iktisâbi değil nazar ve istidlâle dayalı olarak ister mü'min isterse kâfir olsun onu öğrenmek isteyen herkesin basit bir akıl yürütmeyle bunu bilebileceğini ifade etmiştir. Yine Kādî'ya göre yıldız ilmi konusunda kendi devrinde çok ileri olan Araplar, yıldızların doğması, batması, hareketleri ve sabit olması gibi hususları en iyi bilen insanlardı. İnsanlar, bu konu hakkındaki bilgileri Araplardan alarak kitaplar yazmışlar ve birçok

⁴⁵ el-Cin, 72/2-9.

eser te'lif etmişlerdir. Zira Arapların çoğu göklerin altında geceliyor, oradaki yıldızları inceliyorlar ve uzun süreli yolculuklar yapıyorlardı. Gökyüzü âdeta onların tavanı gibiydi. Araplar, yaş, zaman ve yıldız ilmi konusunda Hz. Peygamber'den (sav) her hâlükarda üstün konumdaydılar. Hal böyle iken peygamber olmayan bir kimse yıldızlar hakkında bu kadar tecrübeye sahip olan bir toplum karşısında böyle bir iddiada bulunmayı düşünemez.⁴⁶ Kādî, bu istidlâli bilgiyi destekleyecek olan başka bir delilin de Hz. Peygamber'in (sav) konu ile ilgili ayetleri insanlara okumasını ve bunu nübüvvet delili olarak ileri sürmesini olayın gerçekliğine kanıt olarak görmüştür. Çünkü Hz. Peygamber'in (sav) gerçekliğe dayanmayan bir olayı muâzırlarına nübüvvet delili olarak sunması mümkün değildir. Zira her fırsatta onu (sav) yalanlamaya ve kusurunu bulmaya çalışan inkârcılar, böyle bir olayı nübüvvetinin reddi için kullanırlardı. İnkârcıların, bu hadisenin vukûunu reddeden herhangi bir delil bulamamaları bu mücizenin gerçekliğini ortaya koymaktadır.⁴⁷

Kādî Abdülcebbâr, Hz. Peygamber'in doğumunda yıldızların kaymasını ve bunun da nübüvvetine delil olmasını şu rivayetle de desteklemiştir: “Yıldızlar kaydığı zaman insanlar mallarını terk etmeye başladılar ve şöyle dediler: “Bu hâdise, dünyayı yok etmek ve onun müddetini sonlandırmak için oldu.” Bunu gören Abdu Yâzil b. Amr es-Sakafi, Sakif halkına şöyle dedi: “Bekleyin! Malın telef edilmesinden sonra tekrar kazanılması meşakkatli ve zordur. Kayan yıldızlara bakın. Eğer onlar, daha önce bilinen yıldızlar ise dünyanın son bulması içindir. Eğer yıldızlar, o anda ortaya çıkmış ve yaratılmışsa, bir olay sebebiyledir ve bir geceliğine meydana gelmiştir.” Bunun üzerine baktılar ve yıldızların o an meydana gelmiş olduklarını gördüler. Mallarını ellerinde tuttular ve haberleri beklemeye başladılar. Derken kendilerine, Mekke'de Kureyş'ten bir adamın ortaya çıkarak, Allah'ın kendisini insanları uyarmak üzere gönderdiğini iddia ettiği haberleri ulaştı. Bunun üzerine, “Bu yıldızların kayması, o uyarıcı için bir alâmettir dediler ve danışıkları kişiyi görüşünden dolayı tebrik ettiler.” Bu durum, o adam ve kendisinden sonraki nesilleri için bir övünç vesilesi oldu.”⁴⁸ Kur'ân âyetlerine dayandırılan bu delil aynı zamanda tarihi rivayetlerle de desteklenerek Hz. Peygamber'in doğumundaki harikulade bir olaya dikkat çekilmiştir.

⁴⁶ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 144.

⁴⁷ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 142; Ünverdi-Ünverdi, “Kādî Abdülcebbâr'da Hz. Peygamber'in Nübüvvet Delilleri”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 21/2 (Eylül 2021): 671-703.

⁴⁸ Kādî Abdülcebbâr, *Tesbîtü Delâil*, 148.

Kādî, Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetini delillendirme noktasında Kur'ân merkezli bir yöntem takip etmiştir. Bununla birlikte eserlerinde hissi ve haberi mucizelere de yer veren Kādî, özellikle i'câzu'l-Kur'an konusuna ağırlık vererek Kur'ân'ın en büyük mucize olduğunu vurgulamıştır. Bu hususun Kādî'nin rasyonel kimliği ve kelâmî yöntemi ile de uyumluluk gösterdiğini ifade edebiliriz. Bu noktada hissi mucizelerin etkinliği şahitlerle sınırlı kalmıştır fakat akla hitap eden Kur'ân gibi akli mucizeler her çağda etkileyiciliğini korumuştur. Bunun farkında olan Kādî, akıl sahibi herkesin Kur'ân'ı anlayabileceğinden hareketle Kur'ân'ın mucize olduğunu ön planda tutmuştur.

Sonuç

Kādî Abdülcebbar'ın “*Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve*” eseri bağlamında Hz. Muhammed'in (sav) nübüvvetinin delillerini konu edinilen bu çalışmayla, Kādî Abdülcebbar'ın, Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetini nübüvvet karşıtı dini düşünce ve akımlara karşı savunmak amacı ile sem'i (Kur'an) delile dayalı rasyonel bir yöntemle kaleme aldığı eseri *Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve*, Delâil türü eserler içerisinde övgüyle bahsedilen önemli bir konuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zira günümüze ulaşan farklı eserlerinde de nübüvvet konularına değinen Kādî, bu eserini ise sadece Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvet delillerine tahsis etmiştir. *Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve*'nin Kādî'ya aidiyeti konusunda ittifak olduğunu söyleyebiliriz. Zira yazma nüshalarda doğrudan Kādî'nin ismi geçerken –Süleymâniye Kütüphânesindeki nüshasında- istinsahlarda ise Kādî'nin isminden övgüyle bahsedilmiştir. Eser ilk defa 1966 yılında Abdülkerim Osman tarafından neşredilmiştir.⁴⁹ Türkçeye ise Hüseyin Hansu editörlüğünde Şerif Eroğlu ve Ömer Aydın tarafından tercüme edilerek Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınlarından çıkmıştır. Eser üzerine yapmış olduğumuz bu makale çalışması hem eserin içeriğinin anlaşılması hem de Kādî'nin Hz. Peygamber'in nübüvvetini delillendirme yöntemi hakkında bilgiler vermesi açısından önemli bir çalışma olduğu tespit edilmiştir. Daha önce bu konuya benzer bir çalışma olarak Mustafa Ünverdi ve Veysi Ünverdi'nin ortak hazırladığı “*Kādî Abdülcebbar'da Hz. Peygamber'in Nübüvvet Delilleri*” adlı makaleyi zikredebiliriz. Bu makalede Hz.

⁴⁹ Kādî Abdülcebbar, *Tesbîtü Delâil*, 32.

Peygamber'in (sav) nübüvvet delilleri, Kādî'nin tek eseri ile sınırlı tutulmadığı için bizim çalışmamıza göre Kādî'nin farklı eserlerinden de beslenen genel bir çalışma niteliği olarak kendini göstermiştir. Bu anlamda kendi çalışmamız Kādî'nin tek eserine bağlı kalındığı için ortak konu başlıkları bulunmakla birlikte daha mahdut bir araştırma olmuştur.

Çalışmayla Kādî'nin, “*Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve*” eserinde daha çok Kur'an'ın geçmiş ve geleceğe dair haber vermiş olduğu bilgilerden hareketle bu bilgilerin ancak ilâhi kaynaklı bilgiler olabileceğini ve bunun da Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetine delil oluşturması üzerinde durduğu tespit edilmiştir. Zira Kādî'ya göre hissi mûcizeler, onlara şahit olanları bağlarken; Kur'an ise kıyamete kadar gelecek olan akliselim her insan için mûciz bir kitaptır. Dolayısıyla Kur'an'ın akla hitap eden evrensel bir mûcize olduğunu kabul eden Kādî, bu hususta *el-Muğni'nin* 16. cildini *İ'câzu'l-Kur'an* başlığına ayırarak Kur'an'ın i'câzı üzerinde ayrıntılı bir şekilde durmuştur. Kādî, genel Mu'tezili kabulün dışında İsrâ mûcizesi, Şakku'l-Kamer ve Yıldızların kayması gibi hissi mûcizeleri de Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetine delil göstermiş fakat onun (sav) nübüvvetinin açık kanıtı olarak Kur'an'ın geçmiş ve gelecekte haber verdiği bilgileri delil saymıştır. Kādî'nin, hissi mûcizeleri özellikle de şakku'l-kamer ve yıldızların kayması hadisesini Mu'tezile'nin aksine doğrudan Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetine delil göstermesi onun bu hususta sünni paradigmaya yaklaştığını göstermektedir.

Kādî Abdülcebâr, Hz. Peygamber'in (sav) üstün ahlakının nübüvvetine delil olmasını ve bu konuda özellikle Bâtıniyye'nin iftira niteliğindeki iddialarını çürütmek için sem'i delillerin yanı sıra tarihi ve sosyolojik delilleri de ustaca kullanmıştır. Kādî, bu hususta özellikle Hz. Peygamber'in (sav) sadaka değil hediye kabul etmesini ve buna misliyle mukabelede bulunmasını, nezâketi ve güvenilirliği (el-Emin) gibi ahlaki niteliklerin ancak bir peygamberde neşvünema bulacağını ifade ederek bu nevi ahlaki meziyetlerin onun (sav) yüce ahlakının nübüvvetine delâlet ettiğini savunmuştur. Kādî Abdülcebâr'ın eserinde geniş yer ayırdığı genel konulardan biri de Hz. Peygamber'in (sav) Hıristiyanların gerçek inançlarını haber vermesi ile Bâtıniyye'nin Hz. Peygamber'in (sav) kendisi, ailesi ve ashabı hakkındaki ileri sürdükleri itirafların

tutarsızlıklar barındırdığı tespit edilmiştir. Çalışmada bu konuya ayrı bir başlık açmamakla birlikte sadece Hıristiyanların gerçek inançları ile ilgili kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Neticeten Kâdî Abdülcebâr'ın, Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetini savunmak adına kaleme aldığı eseri “*Tesbîtü Delâilü'n-Nübüvve*” gerek yazıldığı dönemde gerekse de sonrasında büyük bir ilgi gördüğü tespit edilmiştir. Nübüvvet karşıtı kişi ve zümrelerin varlığı düşünüldüğünde bu eser her zaman için nübüvvet müdafaasında yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

Aydın, Mehmet. "Hıristiyanlık". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 17/340-345. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Bozkurt, Nebi-Küçükaşçı-Mustafa Sabri. "Mescid-i Nebevi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/281-290. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Câhız, Ebû Osman Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Kinâni, *Resâil, Hucecu'n-Nübüvve*. nşr. Abdusselam Harun. 3. Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Lisânu'l-Arap, 1384/1964.

Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali el-Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*. nşr. Abdulmu'tî Kal'acî. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1405/1985.

Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib b. Muhammed el-Bâkılânî. *Kitabü'l-Beyan*. nşr. Richard J. McCarty. Beyrut: Mektebetü's-Şarkiyye, 1377/1958.

Ebû Hâtim Ahmed b. Hamdan er-Râzi. *A'lâmü'n-Nübüvve*. nşr. Salah es-Sâvî-Gulam Rıza. Tahran: Şâhinşâhi Felsefe-i İran, 1418/1997.

Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib el-Mâverdi. *A'lâmü'n-Nübüvve*. nşr. Muhammed Şerif Sükkar. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1408/1987.

Ebu'l-Muîn Meymun b. Muhammed Nesefi. *Tabsîratu'l-Edille fî Usûli'd-Din*. nşr. Hüseyin Atay-Şaban Ali Düzgün. 2. Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1423/2003.

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 5. Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1444/2023;

Gürkan, Salime Leyla. "Mûcize". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/351-354. Ankara: TDV Yayınları, 1988.

Hâdî İlelhak Yahya b. Hüseyin. *İsbâtü'n-Nübüvve (Mecmûu Resâil içinde)*. thk. Abdullah b. Muhammed eş-Şâzelî. Amman: Müessesetü'l-İmam Zeyd b. Ali es-Sekâfiyye, 1421/2001.

İbn Manzur. *Lisânu'l Arap*. thk. Hişam Muhammed Şâzeli. Kahire: Dâru'l-Maarif. 1404/1984.

Kādî Abdülcebbar, *el-Muğnî fi Ebvâbi't-Tevhid ve'l-Adl*. thk. Mahmud Muhammed Kâsım. Kahire: Dâru'l-Mısıriyye, 1385/1965.

Kādî Abdülcebbar, *Şerhu'l-Usuli'l-Hamse*. Çev: İlyas Çelebi. 2. Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013.

Kādî Abdülcebbar. *Tesbîtu Delâilü'n-Nübüvve Mûcizelerle Hz. Peygamber'in Hayatı*. Çev: Eroğlu-Aydın. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017.

Muhammed Ali Sâbûnî. *Safvetü't-Tefâsir*. 3. Cilt. İstanbul: Sıraç Yayınevi, 1444/2022.

Râgıp İsfehânî. *Müfredât el-Fâzi'l-Kur'ân*. thk. Savfan Adnan Davudi. Dımeşk: Dâru'l-Kalem, 1412/1992.

Seyyid Şerif Cürcâni. *Şerhu'l-Mevâkıf*. çev: Ömer Türker. 3. Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1. Basım, 2015.

Sinanoğlu, Mustafa. *Kitabı Mukaddes ve Kur'ân'ı Kerim'de Nübüvvet*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 1995.

Taşdemir, Büşra. *Kādî Abdülcebbar'ın Tesbîtu Delâilü'n-Nübüvve Adlı Eserindeki Siyer Rivayetlerinin Değerlendirilmesi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2023.

Topaloğlu Bekir-Çelebi İlyas. *Kelâm Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İSAM Yayınları, 8. Basım, 2022.

Ulutaş, Yasin. "Huvecü'n-Nübüvve" *Ağrı İslâmi İlimler Dergisi*. 4 (Haziran 2019), 71-73.

Ulutaş, Yasin. "Mûcize ile Delâilü'n-Nübüvve Kavramları ve Kaynakları". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30 (Aralık 2017), 569-605.

Ünverdi Veysi- Ünverdi Mustafa. "Kādî Abdülcebâ'r'da Hz. Peygamber'in Nübüvvet Delilleri". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 21/2, (Eylül 2021): 671-703.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Delâilü'n-Nübüvve". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 9/115-117. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Zemahşerî. *el-Keşşaf*. nşr. İbn Münir. 4. Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitabü'l-Arabî, 1407/1987.

**Nubuwwat's Evidence of the Prophet Muhammad (SAW) in the Context of Qādī Abd al-Jabbār's Rosary
Dela'ili'n-Nubuwwa**

PhD Student, Yasin Yıldırım-Dr. Yahya Bilginer

Extended Summary

The emergence of the "Delā'il Literature" in Islamic thought is attributed to the accumulation of works defending prophethood. One of the important figures of this tradition is Qādī 'Abd al-Jabbār, the author of the highly acclaimed *Tasbī al-Dalā'il al-Nubuwwah*, who dealt comprehensively with the issues of prophethood in his writings. This work fills an important gap in the field by examining fifty-eight topics related to the evidence of the Prophet's prophethood. Our article aims to present this comprehensive information in a concise manner and discuss Qādī 'Abd al-Jabbār's approach to the proofs of the Prophet's prophethood, which is in line with the Sunnī paradigm on sensory miracles. To accomplish this task, the article follows a qualitative method of data analysis.

Delā'il al-nubuwwah refers to works that deal with supernatural phenomena that prophets demonstrated or that occurred outside of themselves and aim to prove that their principles are of divine origin. It is also known by various names such as *Isbāt al-nubuwwa*, *Hujjāj al-nubuwwa* and *Āyāt al-nubuwwa*. It is accepted by scholars of different sects that Kādī 'Abd al-Jabbār, one of the leading figures of Mu'tazilite thought, defends prophethood in his works. While he dealt with general prophethood issues in volume 15 of *al-Mughni*, he dealt with the Prophet's prophethood and the miracles that constitute evidence for it in a broader framework in his separate work titled *Tasbī al-Dalā'il al-Nubuwwa*. Qādī 'Abd al-Jabbār's work, known as *Tasbī al-Dalā'il al-Nubuwwah*, is considered one of the best examples of the Delā'il literature that aims to prove the Prophet's prophethood. Although it has been criticized for containing a large number of hadith and siyar narrations, it is more accurate to classify it as a work in the genre of Delā'il. Kādī 'Abd al-Jabbār clearly states that his aim in his work is to present the proofs of the Prophet's prophethood and to respond to the objections to these proofs.

The book consists of fifty-eight chapters and can be divided into six themes according to its content. The first theme focuses on the fulfillment of the events predicted by the Prophet, such as the defeat of the disbelievers, the liberation of the holy places, and the Muslim domination of the earth. In general, Qādī 'Abd al-Jabbār's work exhibits his efforts to provide evidence for the Prophet's prophethood and to refute any doubts or objections. The second theme focuses on the Qur'ān's reporting of foretold news, such as the death of Abu Lahab and the victory of the Greeks over the Persians. The third theme revolves around the miracles related to the defeat of the polytheists, including the defeat of the Quraysh and the polytheists at Badr. The fourth theme examines the true beliefs of Christians, the claims of the Bātiniyya, and the responses to these claims. Although there is no separate chapter on this subject, the true beliefs of Christians are briefly evaluated.

The author devotes a significant part of the book to discussing the claims of different religious groups and their responses. The fifth theme emphasizes the noble character of the Prophet and the importance of following him. The author also mentions other miracles such as the splitting of the moon and Isra'ā. Qādī 'Abd al-Jabbār begins his arguments for the Prophet's prophethood by challenging all religions and beliefs as false. Qādī 'Abd al-Jabbār

accepts that the Prophet Muhammad challenged various religious groups, including Jews, Christians, Magians, Meccans, Sabians, and polytheistic Arabs, in order to spread monotheism. The Prophet claims that his victory with God's help is proof of his prophethood. Quoting the Prophet, Qāḍī 'Abd al-Jabbār claims that God chose him as a messenger and made him a proof for those who came before and those who will come after. He also claims to be the last of the prophets and messengers and is confident that his religion will ultimately prevail over all others. Qāḍī 'Abd al-Jabbār also notes that the Prophet had neither an army nor wealth when he began his prophetic mission, yet he managed to attract a significant number of devoted believers in a short period of time.

Qāḍī 'Abd al-Jabbār gives several examples to illustrate this point in his work *Tasbīt al-Dalā'il al-Nubuwwah*. One of the examples emphasized is the Prophet's prediction of the defeat of the disbelievers. Qāḍī 'Abd al-Jabbār sees this prediction as proof of the Prophet's truthfulness and cites a verse that supports this claim. The verse states that the disbelievers who spend their wealth to block God's path will eventually be defeated. Qāḍī 'Abd al-Jabbār interprets the Prophet's foretelling the actions and fate of the disbelievers as a revelation and explains that they will resist the Prophet's message, fight against him, and ultimately be defeated. Although there are more examples that Qāḍī 'Abd al-Jabbār discusses, he focuses on the importance of the Prophet's prediction of the defeat of the disbelievers as proof of his prophethood. In his discussions, the author emphasized various sensory miracles such as Isra'a, Shakk al-Qamer, and shooting stars as evidence for the prophethood of the Prophet Muhammad however, he believed that the Qur'an's ability to accurately predict future events and narrate past events was a clear proof of its prophethood. This view differs from that of the Mu'tazilites and is closer to the Sunni paradigm. In addition, Qāḍī 'Abd al-Jabbār used historical and sociological evidence along with semiotic proofs to support the Prophet's superior morality and refute the slanderous claims of the Bāṭiniyya sect. He argues that the Prophet's acceptance of gifts instead of alms, his reciprocity of gifts, his kindness, and his trustworthiness are qualities characteristic of a prophet and therefore evidence of his prophethood. Since the work was a defense of the Prophet's prophethood, it attracted great attention during and after its writing. Given the existence of individuals and groups who oppose the idea of prophethood, it is anticipated that this work will continue to serve as a guide in defense of the Prophet's prophetic status.

Keywords: Kalām, Kāḍī Abd al-Jabbār, Nubuwwāt, Tesbītu Delā'ili'n-Nubuwwa, Sem'i Evidence.